

กระบวนการสร้างความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรม ประกอบรถยนต์ ¹

The Process of Crating Self-Instruction as Supervisor by Workers
in the Automotive Assembly Plants

อุดม วงษ์สิงห์ ²

Udom Wongsing

สุรวุฒิ ปัดไธสง ³

Surawut Padtaisong

กิตติกร สันคติประภา ⁴

Kittikorn Sankatiprapa

จิตติมา เจือไทย ⁵

Jittima Juathai

---

¹ บทความวิจัยจากปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีการศึกษา 2559; Article from Ph.D. Dissertation in Development Education, Srinakharinwirot University in academic year 2016.

² นิสิตปริญญาเอกปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: Doctoral student in Development Education, Graduate School, Srinakharinwirot University, E-mail: udom@QLF.or.th

³ ประ.ด., ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: Ph.D., Assistant Professor, Development Education Program, Graduate School, Srinakharinwirot University, E-mail: surawut@swu.ac.th

⁴ กศ.ด., อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: Ed.D., Lecturer, Development Education Program, Graduate School, Srinakharinwirot University, E-mail: Kittikorn.k@gmail.com

⁵ กศ.ด., อาจารย์ประจำภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่และการศึกษาตลอดชีวิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: Ed, D., Lecturer, Department Adult Education and Lifelong Education, Faculty of Education, Srinakharinwirot University, E-mail: jetjittima@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความการวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการสร้างตัวตนของผู้สอนงานช่างในโรงงานอุตสาหกรรม ประกอบรถยนต์ ผ่านการกระทำบทบาทของการเป็นผู้สอนงาน ใช้วิธีดำเนินการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงคุณภาพภายใต้วิธีวิทยาการสร้างทฤษฎีฐานราก ประยุกต์เข้ากับแนวคิดปฏิบัติสังสรรค์สัญลักษณะผ่านการกระทำบทบาทของบุคคล โดยเก็บข้อมูลด้วยการสนทนาเชิงลึกกับช่างผู้สอนงานและนำมาตีความเพื่อวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์เป็นพื้นที่การเรียนรู้ของผู้ปฏิบัติงานที่เอื้อต่อการสร้างตัวตนความเป็นผู้สอนงานและการใช้ความรู้เชิงประสบการณ์มาถ่ายทอดอย่างมีกระบวนการ ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติการเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรม จุดเปลี่ยนสู่การสวมบทบาทของการเป็นผู้สอนงาน และตัวตนความเป็นผู้สอนงานของช่างผ่านการกระทำบทบาทจากการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จนเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสอนงานให้ผู้อื่นเข้าใจและปฏิบัติได้ จึงเป็นการเปิดมุมมองให้สังคมได้เห็นและเข้าใจตัวตนความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ ผู้ซึ่งทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้เชิงประสบการณ์จากการปฏิบัติว่ามีความหมายต่อคนอีกกลุ่มหนึ่งในสังคมไม่ต่างกับผู้ทำหน้าที่สอนหรือถ่ายทอดวิชาความรู้ในสถาบันการศึกษา

Abstract

This research aimed to understand the process of creating self' instructor as supervisor by workers in the automotive assembly plant, through the roles of the instructor under experiential learning. This was a qualitative study employing the grounded theory and applying it to the concept of symbolic interactionism, through the action of personal roles. Data were collected through an in-depth interview. According to the results, it was evident that an automotive assembly plant is a place where workers can learn and gain experience, with consistent interactions and various elements. Accordingly, the career path encompasses the processes of creating a self, in combination with a constant experiential learning, which is similar to the transfer of knowledge and professional experience between an instructor - workers and students. Hence, this reveals society a new perspective to realize and understand the nature of instructors in the automotive assembly plant, who have the responsibility to convey practical knowledge which is meaningful to certain groups in the society. In addition, these instructor - workers are not different from those who transfer academic knowledge in educational institutions.

คำสำคัญ: ผู้สอนงาน การเรียนรู้ประสบการณ์ โรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์

Keywords: Coacher, Experiential learning, Automotive assembly plant

บทนำ

ในอดีตการถ่ายทอดความรู้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน เพราะวิชาความรู้ที่ฝึกฝนให้ทำงานเป็นนั่นก็คือ การเรียนรู้จากวิถีชีวิต ผู้ที่มีความรู้ความชำนาญในอาชีพดังกล่าวจึงเป็นเสมือนครูผู้สอน เมื่อผ่านยุคสมัยจนประเทศเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม ที่การศึกษาในระบบโรงเรียนกลายเป็นกลไกที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม การเรียนรู้ในอาชีพที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน จึงเปลี่ยนไปเป็นการเรียนเพื่อออกไปประกอบอาชีพตามสาขาวิชาที่จบการศึกษามา

และตอบสนองต่อระบบทุนนิยมเป็นส่วนใหญ่ ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาความรู้จึงไม่ใช่คนในครอบครัว ชุมชน ผู้รู้ หรือนักบวชอีกต่อไป เพราะผู้ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ นั้นจำเป็นต้องผ่านกระบวนการของระบบการศึกษาสามารถรองรับว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถตามที่กำหนดโดยสถาบันการศึกษา ดังนั้นการศึกษาในระบบจึงยังคงถูกมองว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการทำให้เกิดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถออกไปทำงานหรือประกอบอาชีพต่าง ๆ ในปัจจุบันโดยมีผู้สอนหรือครูในระดับปริญญาและไปประกอบวิชาชีพทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียน ดังนั้นผู้ที่เป็นครูจึงต้องผ่านกระบวนการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ โดยมีโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ เป็นพื้นที่สำหรับการถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม หากการศึกษาคือการส่งเสริมการเรียนรู้ในทุกพื้นที่ของชีวิต คนทุกคนจึงเป็นบุคคลที่ต้องเรียนรู้ในฐานชีวิตของตนเอง โดยเปลี่ยนตัวตั้งของการศึกษาจาก “วิชา” มาเป็น “ชีวิตและการอยู่ร่วมกัน” เป็นตัวตั้ง เปลี่ยนจากการเรียนรู้แบบท่องจำมาเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง เพราะการเรียนรู้ที่ดีที่สุดคือนอกจากการเห็นผู้อื่นทำแล้วลงมือทำด้วยจึงจะเป็นการเรียนรู้ที่เป็นของจริง ไม่ใช่เพียงการบอกเล่าหรือท่องจำสิ่งที่คนบอกมาเท่านั้น (Pravet Wasee, 2014, p. 12) ดังนั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ทุกคนจึงมิได้จำกัดไว้เพียงแต่เป็นการเรียนการสอนในชั้นเรียนโดยมีครูจบปริญญามาสอนเท่านั้น แต่ยักรวมไปถึงผู้มีความรู้ความสามารถที่พัฒนาตนเองขึ้นมาได้จากการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพซึ่งปฏิบัติอยู่เป็นประจำโดยไม่จำกัดพื้นที่และรูปแบบ (Pattern) การเรียนรู้ในระบบการศึกษาเพียงอย่างเดียว อาจมีแหล่งเรียนรู้หรือผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบอื่น ๆ อีกที่มีไม่แตกต่างไปจากในระบบโรงเรียน เพราะท่ามกลางความหลากหลายของมนุษย์และการมีปฏิสัมพันธ์ต่อสิ่งต่าง ๆ หรือสิ่งที่เรียกว่าประสบการณ์นั้นก็นับว่าเป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าด้วยเช่นกัน ผู้วิจัยจึงเชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้ที่สามารถสร้างและพัฒนาตนเองให้เป็นในแบบที่ตนเองต้องการได้

ดังนั้นการถ่ายทอดความรู้ในความหมายดังกล่าวข้างต้นจึงเป็นเพียงส่วนหนึ่งของผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นครูหรือผู้สอนเท่านั้น เพราะหากเมื่อย้อนไปในอดีตผู้ที่ได้รับการยกย่องให้เป็นครูก็คือผู้รู้และผู้ถ่ายทอดวิชาให้แก่ลูกหลานหรือลูกศิษย์เพื่อให้มีอาชีพสามารถหาเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ (Santi Boonpirom, 2014) จึงทำให้นิยามของคำว่า “ครู” มีความหลากหลายมากไปกว่าครูที่ถูกนิยามไว้ด้วยปริญญาและใบประกอบวิชาชีพจนส่งผลให้ผู้ทำหน้าที่ถ่ายทอดวิชาความรู้ในพื้นที่อื่นถูกกีดกันออกไป ทั้งที่จริงแล้วการฝึกฝนและศึกษาด้วยตัวเองจากการทำงานจนเกิดการเรียนรู้ที่สามารถปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพควบคู่กันไปได้จากประสบการณ์ จะเป็นความรู้ที่ลึกซึ้งและสัมผัสได้ (Praewphan Bunyaritmontri, 2007) บทความนี้มุ่งที่จะนำเสนอให้เห็นถึงอีกมุมมองหนึ่งของการเรียนรู้และถ่ายทอดให้คนมีความรู้ความสามารถปฏิบัติได้จริงจนประสบความสำเร็จ ซึ่งแม้ว่าผู้สอนในโรงงานอุตสาหกรรมจะไม่ได้ถูกให้นิยามความหมายของ “ครู” ตามที่สังคมเข้าใจโดยทั่วไป แต่ภายใต้กระบวนการสร้างตัวตนดังกล่าวจึงสะท้อนให้เห็นอีกมุมมองหนึ่งของการเรียนรู้และถ่ายทอดความรู้ให้กับคนได้รู้และปฏิบัติจนประสบความสำเร็จไม่แตกต่างจากการเรียนรู้ในโรงเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการสร้างตัวตนความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ ผ่านการกระทำบทบาทจากกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์
2. เพื่อเปิดมุมมองให้เห็นกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ที่ไม่แตกต่างจากการเรียนรู้ในระบบจนนำไปสู่การกระทำบทบาทได้ตามความคาดหวัง และพัฒนาจนกลายเป็นผู้สอนงานเมื่ออาชีพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยศึกษาทำความเข้าใจแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องรวมถึงปัจจัยที่จะ

เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อกระบวนการสร้างตัวตนความเป็นผู้สอนงานเพื่อนำมาวางเป็นกรอบแนวคิด ซึ่งจะทำให้กระบวนการวิจัยมีทิศทางที่ชัดเจนสามารถบรรลุตามความมุ่งหมายของการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับตัวตน (Self) ตัวตนตามแนวทางปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์ (Symbolic interactionism) เป็นสิ่งที่บอกได้ถึงคุณสมบัติและคุณลักษณะของบุคคลที่สามารถสัมผัสและเข้าใจได้ถึงสภาพการ สภาวะการณ์ และสถานการณ์ของบุคคล ดังนั้นตามแนวคิดนี้ตัวตนจึงเป็นสิ่งที่มีความหมาย (Substantive) เช่น ความก้าวร้าว ความรุนแรง หรือความโกรธ เป็นต้น เนื้อหาดังกล่าวจะสามารถบอกหรืออธิบายและบอกถึงลักษณะได้ว่าตัวตนเป็นอย่างไร ซึ่งตัวตนนั้นมีกระบวนการ (Process) เกิดขึ้นแล้วดำรงคงอยู่ให้ทราบได้ว่าตัวตนดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นมาได้อย่างไร เพราะการเกิดขึ้นของตัวตนจะมีการแสดงออกผ่านการกระทำบทบาทของบุคคลที่ต้องทำเพื่อให้เป็นไปตามสถานะภาพและความต้องการให้เป็นไปในแบบที่ตนเองต้องการตลอดจนความคาดหวังของผู้ที่มีอิทธิพลหรือความสำคัญต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วย เช่น พ่อ ที่ต้องสวมบทบาทดูแลลูก โดยผู้เป็นพ่อมีความต้องการที่จะเป็นพ่อที่ดี และคาดหวังว่าลูกจะภูมิใจในการทำหน้าที่พ่อของตนเอง

2. กระบวนการของตัวตน (Self as process) กระบวนการของตัวตนตามแนวคิดปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นั้น เป็นมุมมองทางสังคมที่มีความเป็นปรนัยภาพ ซึ่งดูได้จากกระบวนการเกิดขึ้นจะมีการสะท้อนย้อนกลับ (Reflection) เกิดขึ้นภายในตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการคิด การเชื่อมโยงให้ตัวตนเกิดการตระหนักรู้และคิดได้ กระบวนการของตัวตนจึงเกิดขึ้นมาจากกระบวนการทางสังคม (Social process) ในลักษณะของการสะท้อนรู้ (Reflexive knowing) ที่มีความต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ต่อสิ่งที่สัมผัสกับบุคคล จึงเป็นแนวคิดสำคัญของการเกิดตัวตน เป็นเรื่องราวที่เกิดขึ้นของความคิดที่มีต่อความหมายเชิงสัญลักษณ์เชื่อมโยงกับระบบประสาทที่กระตุ้นให้เกิดการรับรู้ การคิด การต่อรอง และการตัดสินใจจากประสบการณ์ จนเกิดเป็นปฏิกริยาหรือการกระทำออกมาผ่านการสื่อสารด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ตามบริบท

3. การกระทำบทบาท (Role taking) ตามแนวคิดการปฏิสังสรรค์สัญลักษณ์นั้น เป็นการกระทำของบุคคลที่เกิดมาจากความคิด ความตั้งใจ และความคาดหวังจากการกระทำนั้น ซึ่งแนวคิดเกี่ยวกับบทบาทได้พัฒนามาจากบทบาทจากแนวคิดแบบดั้งเดิมของพาสันต์หรือแนวคิดแบบโครงสร้างหน้าที่ (Structure and functionalism) โดยมองว่ามนุษย์สวมบทบาทของตนเองและกระทำบทบาทตามหน้าที่ (Functionalism) เป็นการกระทำหรือแสดงออกของบุคคลซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสัมพันธ์กับสถานะภาพ (Status) ดังนั้นการที่บุคคลจะแสดงบทบาทได้จึงต้องมีการรับรู้และเข้าใจสถานะภาพของตนเองก่อน ตามแนวความคิดทางสังคมวิทยาโดยทั่วไปได้แบ่งสถานะภาพออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) บทบาทที่มกับสถานะภาพทางร่างกายภาพที่โครงสร้างทางสังคมกำหนดให้เป็นผู้ชายหรือผู้หญิง ซึ่งผู้ชายในความหมายที่รับรู้กันทั่วไปว่าต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำในสังคมมีบทบาทในการเป็นผู้นำครอบครัว ส่วนผู้หญิงก็ต้องเรียบร้อยรักษานวลสงวนตัว และ 2) บทบาทที่กำหนดไว้โดยพื้นฐานของสังคมมนุษย์ที่ดำรงอยู่และเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เช่น ครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สมาชิกในครอบครัวต่างก็มีบทบาทและหน้าที่ที่แตกต่างกันออกไปด้วย เช่น พ่อมีหน้าที่ทำงานเพื่อหาเพื่อเลี้ยงครอบครัว แม่มีหน้าที่ดูแลงานบ้าน และลูกมีหน้าที่ดูแลพ่อแม่เพื่อตอบแทนบุญคุณ เป็นต้น ซึ่งก่อนที่จะสวมบทบาทหรือกระทำบทบาทใด ๆ นั้น มนุษย์จะเกิดกระบวนการที่เป็นความสามารถในการคิด ไตร่ตรอง และตีความจนเข้าใจความหมายของสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นสัญลักษณ์ได้ ซึ่งจะนำไปตามบริบทและปัจจัยทั้งหลายที่มากระทบ แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทนี้จึงมากไปกว่าจะเป็นไปตามบทบาททางสังคม (Social role) เพราะการปฏิสังสรรค์กับสัญลักษณ์ (Charon, 1985, p. 39)

4. การเรียนรู้ตลอดชีวิตกับการสร้างตัวตน การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งที่สำคัญ เพราะมนุษย์ทุกคนเกิดมาต้องมีการเรียนรู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่บนโลกนี้ได้ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนหรือในตัวบุคคล เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเนื่องมาจากการได้รับความรู้ ได้รับประสบการณ์ ผ่านกระบวนการที่หลากหลาย การเรียนรู้ อาจจะเป็นไปได้ทั้งแบบวงและแบบ (Sumaree Sangsri, 2000, p. 1415) การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงเป็นการเรียนทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย จึงมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ในทุกช่วงวัยเพราะมนุษย์ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงของ

สังคมและสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา ความรู้ในวัยเรียนเพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ เพราะช่วงชีวิตหลังวัยเรียนจะเป็นช่วงที่ยาวนาน การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำให้สามารถก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำงาน (Soontorn Sununtchai, 1989, p. 10)

5. การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเกิดจากการกระทำที่เป็นรูปธรรม บางครั้งอาจลองผิดลองถูกก็มีความเป็นไปได้ แต่ไม่ว่าผลที่เกิดขึ้นจะดีหรือเลวร้ายมากกว่ากัน ก็ถือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ทั้งสิ้น ดังนั้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ จึงเป็นการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากกิจกรรมหรือการปฏิบัติซึ่งเป็นประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรมเพื่อนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจเชิงนามธรรมได้โดยผ่านการสะท้อนประสบการณ์ การคิดวิเคราะห์ การสรุปเป็นหลักการ ความคิดรวบยอด และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงเป็นวงจรต่อไป ทั้งนี้ผู้เรียนแต่ละคนก็จะเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ อย่างเป็นกระบวนการไปอย่างเป็นวงจรไม่หยุดนิ่ง ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการเรียนรู้ก็จะส่งเสริมการเรียนรู้ต่อไปได้อีกจากการเข้าไปมีส่วนร่วมและรับรู้ประสบการณ์ มีการกระทำ มีความรู้สึกที่เกิดขึ้น จนนำไปสู่การไตร่ตรองเป็นขั้นเป็นตอนเพื่อเข้าใจความหมายของความรู้สึกที่ได้รับจากประสบการณ์นั้น ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในตนเองจนได้สรุปเป็นหลักการหรือนามธรรมจนนำไปทดลองและปฏิบัติจริงได้ในที่สุด (Saowapa Wichadee, 2011, p. 177)

6. การวิเคราะห์บริบทของพื้นที่และบทบาทของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ เพื่อทำความเข้าใจบริบทของพื้นที่และการปฏิสังสรรค์ลักษณะของช่างผู้สอนที่อยู่ในโรงงานอุตสาหกรรม เพราะภารกิจหลักของโรงงาน คือ การประกอบกิจการ มีกระบวนการผลิตวัสดุ ชิ้นส่วนรถยนต์เพื่อมุ่งหวังผลกำไรตามหลักการทั่วไปของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมใหญ่ ๆ อย่างเช่นอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ที่มีการลงทุนสูงและเป็นกิจการระหว่างประเทศ การจัดระบบงานเพื่อบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพจึงต้องมีความชัดเจนทั้งในสายงานและหน้าที่ของแผนกต่าง ๆ โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะแบ่งพนักงานออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนบริหารหรือหัวหน้างาน และส่วนปฏิบัติการผลิต

7. การวิเคราะห์การสร้างตัวตนความเป็นผู้สอนงานของช่างผ่านกระบวนการกระทำบทบาทจากการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการสร้างตัวตนของผู้สอนงานผ่านกระบวนการทำบทบาทการเป็นผู้สอนงานจึงไม่ได้เป็นสถานภาพที่เกิดขึ้นเมื่อแรกเข้ามาทำงาน ดังนั้นการที่พนักงานโรงงานคนหนึ่งจะเปลี่ยนสถานภาพและบทบาทไปจากเดิมที่เป็นอยู่จึงเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตนเองเมื่อมีการปฏิสังสรรค์ลักษณะจากการปฏิบัติงานประจำวัน กลายเป็นประสบการณ์ที่สั่งสมอยู่ในตนเองจนเกิดเป็นความรู้ความชำนาญในงานที่ปฏิบัติจนได้รับการเลื่อนขั้นเป็นระดับสูงขึ้น เช่น หัวหน้างานตามการแบ่งสายงานของพนักงานโรงงาน เมื่อบุคคลมีตำแหน่งสูงขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การงานย่อมส่งผลโดยตรงต่อสถานภาพและการกระทำบทบาทของคน ๆ นั้น

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีวิทยาของการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ภายใต้กระบวนการทัศน์สร้างสรรค์สังคมพยายามที่จะเข้าถึงประสบการณ์ชีวิต กระบวนการที่บุคคลสร้างความหมายหรือนิยามให้กับสิ่งต่างๆ หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายใต้กฎเกณฑ์กติกา และวัฒนธรรม ซึ่งเป็นเสมือนโครงสร้างที่ทำให้บุคคลคิดและดำเนินตามสิ่งที่คิดและคาดหวัง วิธีการศึกษาที่เลือกใช้จึงเป็นการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded theory approach) เป็นวิธีวิทยา เนื่องจากเป็นการเรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีกระบวนการสร้างความหมายร่วมกัน เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นหรือดำรงอยู่ เพื่อนำไปสู่การสร้างทฤษฎีบนฐานของปรากฏการณ์ (Construct) และได้รับการตรวจสอบ (Verify) โดยการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างเป็นระบบ ทฤษฎีฐานรากจึงสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมได้อย่างตรงประเด็นและสอดคล้องกับสถานการณ์จริง สามารถนำไปใช้เพื่ออธิบายการเกิดขึ้นและ

การดำรงอยู่ของปรากฏการณ์ในเรื่องเดียวกันได้อย่างสอดคล้องกับความเป็นจริงมากที่สุด (Naphaphon Hawanond, 2007, pp. 103-104) ซึ่งผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่หรือสนามวิจัย เนื่องจากผู้วิจัยใช้ทฤษฎีสถานารากในการทำวิจัย ผู้วิจัยศึกษาประเภทของโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์แล้วจึงสำรวจพื้นที่เพื่อเลือกพื้นที่หรือสนามวิจัยในเขตที่มีโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ในจังหวัดสมุทรปราการ โดยมีความสอดคล้องกับทฤษฎีที่ผู้วิจัยเลือกใช้ (Theoretical sampling) กล่าวคือ เป็นพื้นที่ที่จะมีโอกาสได้เห็นกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองของบุคลากรในโรงงานอุตสาหกรรมในมิติต่าง ๆ ได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งหมายความว่ารูปแบบการพัฒนาทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ จากการสำรวจจึงพบว่าโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์จำนวน 2 แห่ง มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการวิจัยมากที่สุด

2. การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ช่างผู้ที่มีความสามารถในการสอนงานจะมีประสบการณ์และผ่านการประเมินความสามารถในการทำงานระดับผู้บริหารหน่วยงานที่ผู้สอนงานสังกัด (Supervisor) และคนที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้สอนงานจากฝ่ายทรัพยากรบุคคล ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ประสานงานไปยังฝ่ายบริหารเพื่อเลือกบุคคลที่สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสอนงานในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ได้ จำนวน 12 คน

3. การสร้างเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บข้อมูลเบื้องต้นก่อนโดยการพูดคุยกับช่างและผู้บริหารงานบุคคลในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์เพื่อร่างแนวคำถามนำมาใช้เป็นแนวในการสัมภาษณ์เพื่อจะขมวดประเด็นให้ได้ข้อมูลที่ลึกซึ้ง โดยจะตั้งแนวคำถามที่มีแนวคิดเรื่องการสร้างผู้สอนงานในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ว่ามีกระบวนการและกิจกรรมอย่างไรบ้าง ซึ่งเป็นแนวคำถามที่เจาะลึกเพื่อสร้างความเข้าใจ และสามารถนำข้อมูลมาสร้างความรู้และสะท้อนให้เห็นถึงความหมายของการสร้างตัวตนได้ จากนั้นนำไปทดลองลงสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้สอนงานในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์แล้วนำมาปรับปรุงแนวคำถามกับคณะอาจารย์ที่ปรึกษา ทั้งนี้ตัวผู้วิจัยถือว่าเป็นเครื่องมือหนึ่งของการวิจัยนี้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นการถามเพื่อให้ผู้ตอบได้พูดและอธิบายถึงกิจกรรมกระบวนการ และประสบการณ์ที่สะท้อนออกมาให้รับรู้ผ่านการพูดคุย โดยผู้วิจัยจะสร้างความเชื่อใจให้เกิดขึ้นก่อนการสัมภาษณ์หรือสนทนา และขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อเก็บข้อมูลนำมาเป็นเอกสารบทสัมภาษณ์และนำไปตีความ โดยเป็นผู้ถามและผู้ฟัง บางครั้งจะล่อถามต่อเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการและทำให้เกิดการเข้าใจความหมายจากสิ่งที่สนทนากับผู้ให้ข้อมูล ในระหว่างการสนทนาผู้วิจัยมีวิธีการสร้างความมั่นใจให้กับผู้ให้ข้อมูลด้วยเป็นระยะ ๆ ซึ่งการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มตัวอย่างเชิงทฤษฎี (Theoretical sampling) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นควบคู่ไปด้วย จนกระทั่งการสนทนาไม่ได้ข้อมูลหรือคำตอบใด ๆ ที่มีความแตกต่างเพิ่มเติมอีกต่อไป นั่นคือถึงจุดอิ่มตัว การเก็บรวบรวมข้อมูลจึงยุติลง

5. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการเอกสารที่ถอดคำบันทึกเสียง ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการถอดเทปมาศึกษาและกำหนดมโนทัศน์ ใส่รหัสเพื่อจำแนกข้อมูล ความหมาย และจัดกลุ่มข้อมูลหลักไว้ในขั้นต้น จากนั้นจะเชื่อมโยงข้อมูลหรือข้อความที่ใส่รหัสแล้วออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสัมพันธ์ของเรื่องหรือมโนทัศน์ จากนั้นจึงบูรณาการข้อมูลที่จัดกลุ่มแล้วให้เป็นเรื่องราวที่มีความหมายโดยเชื่อมโยงกับความสัมพันธ์ต่าง ๆ โดยคำนึงถึงเงื่อนไข (Condition) และบริบท (Context) ที่เกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมตามที่กำหนดไว้ในคำถามการวิจัย ที่สะท้อนความเป็นจริงและมีความเป็นนามธรรมเพียงพอต่อการอธิบายปรากฏการณ์ของกระบวนการสร้างความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ได้ตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีของการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า โรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์เป็นพื้นที่ของการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีผลโดยตรงต่อกระบวนการสร้างความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ ซึ่งบริบทของโรงงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการฝึก การปฏิบัติจริง การสร้างประสบการณ์ และการสร้างตัวตนของผู้ที่ปฏิบัติงานจากการเรียนรู้ผ่านระบบของโรงงาน ซึ่งเป็นทั้งปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่การสร้างบทบาทของการเป็นพนักงานระดับปฏิบัติการ หัวหน้าส่วนงานและผู้สอนงาน กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์และความคาดหวังเกี่ยวกับตนเองจนนำไปสู่การกระทำบทบาทจึงเป็นเส้นทางชีวิตของผู้สอนงานช่างหรือพนักงานที่มีภูมิหลังอันเป็นพื้นฐานที่สำคัญมาก่อนเริ่มต้นเป็นพนักงานระดับปฏิบัติการไปจนถึงหัวหน้าส่วนงานและผู้สอนงานในที่สุด ขณะเดียวกันนั้นการปฏิสังสรรค์ของบทบาทช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ก็เริ่มต้นขึ้นนับตั้งแต่พนักงานเข้ามาสู่โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งในโรงงานอุตสาหกรรมมีระบบการแบ่งส่วนงานหลัก ๆ ออกเป็นสองส่วน คือ ส่วนสำนักงาน (Office) และส่วนโรงงาน ซึ่งในส่วนของโรงงานเป็นพื้นที่หลักในการเกิดกระบวนการปฏิสังสรรค์ของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ทั้งสองแห่ง ดังนี้

1. ก่อนจะมาเป็นผู้สอนงานของช่าง โรงงานอุตสาหกรรมมักจะเป็นวิถีของคนที่เลือกเรียนสายอาชีพศึกษาหรือสายวิชาชีพ เพราะส่วนใหญ่มุ่งหวังที่จะเข้าสู่โลกของการทำงานเพื่อหารายได้ ด้วยการใช้ความรู้ ทักษะ หรือประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อนเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการทำงาน หรือประกอบอาชีพ โรงงานอุตสาหกรรมจึงเป็นแหล่งงานสำคัญและเป็นพื้นที่เปิดกว้างสำหรับคนที่มีความหลากหลายทั้งเพศ วัย วุฒิ และประสบการณ์ ซึ่งส่งผลต่อการสร้างตัวตนของแต่ละคนที่สร้างขึ้นนับแต่เข้าสู่ชีวิตการทำงาน เพราะความรู้ความสามารถและทักษะที่ติดตัวของช่างมานั้นเป็นเป็นสิ่งที่มีความคุ้มค่า พร้อมจะต่อยอดการทำงานและการพัฒนาตนเองและปฏิสังสรรค์ในบทบาทที่ได้รับ กระบวนการสร้างความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์จึงพบว่า การกระทำบทบาทของช่างอยู่ในพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์นั้นเป็นไปในลักษณะของการปฏิสังสรรค์สัมพันธ์กับบริบทของแผนงานที่ทำ บุคคลที่เกี่ยวข้องและสังคมของช่างในโรงงานที่อยู่บนความคาดหวังซึ่งส่งผลต่อการกระทำบทบาทช่างที่เริ่มต้นขึ้นมาตามลำดับ

ดังนั้น การปฏิสังสรรค์ที่เกิดขึ้นจึงเป็นกระบวนการระหว่างบุคคลกับสิ่งที่มีความหมายกับตนเองตั้งแต่ในฐานะที่เป็นพนักงานใหม่ที่ต้องทำตามคำสั่ง เรียนรู้งานพื้นฐาน ระบบต่าง ๆ ของโรงงาน จนมาเป็นหัวหน้างาน ทำหน้าที่ควบคุมดูแลก้อนในแผนก ให้คำแนะนำการทำงาน ช่วยแก้ไขปัญหา การปฏิบัติงานกับเครื่องจักร ระบบระเบียบในโรงงาน ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความหมายกับตนเอง กับเพื่อนร่วมงานและลูกน้อง จึงเป็นกระบวนการสร้างความเป็นผู้สอนงานผ่านการกระทำบทบาทจากการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ทั้งสิ้น เมื่อผู้สอนงานพร้อมที่จะถ่ายทอดความรู้ในฐานะผู้สอนนั้น ความรู้ ทักษะ และความเชื่อในเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีอยู่ในตัวและกระบวนการเรียนรู้ถ่ายทอดความรู้ก็จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องระหว่างการสอนงานและการทำงานควบคู่กันไป

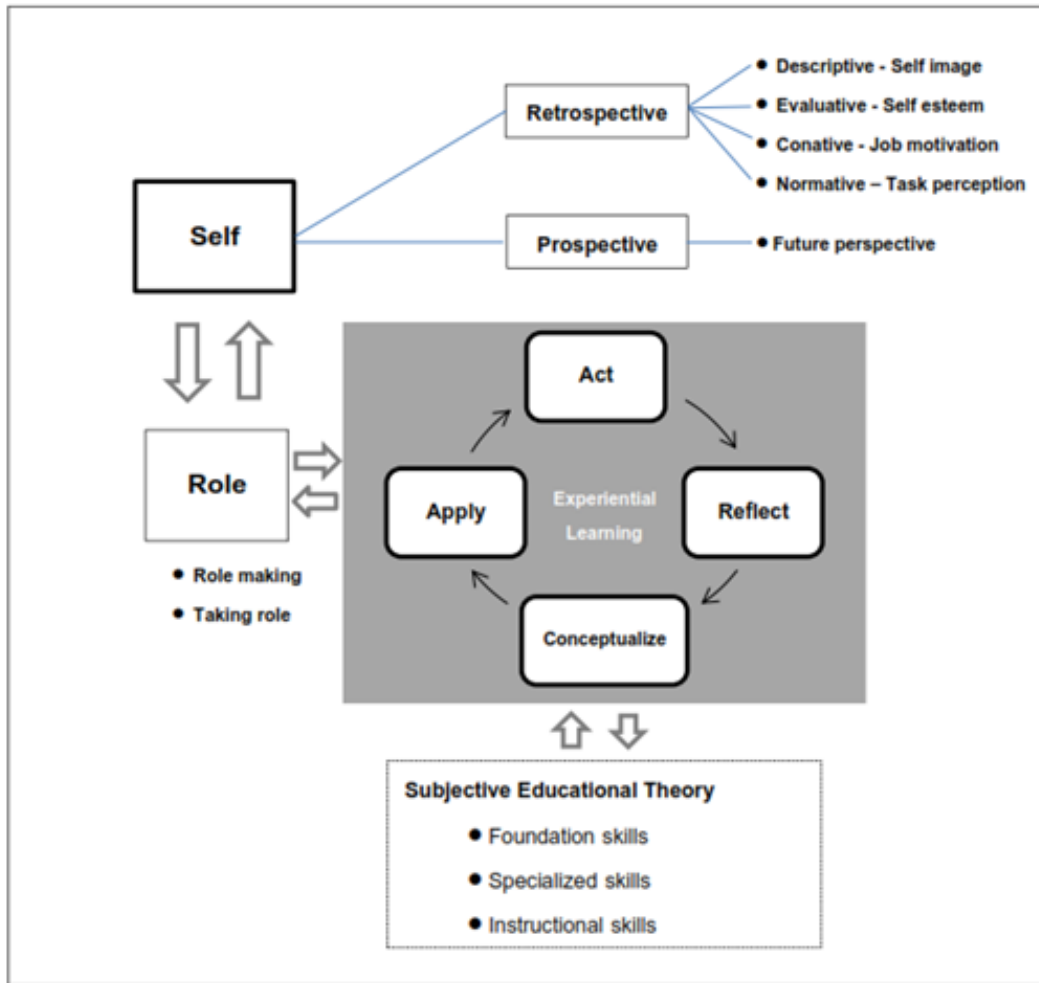
2. จุดเปลี่ยนสู่การสวมบทบาทของการเป็นผู้สอนงาน จุดเปลี่ยนของคน ๆ หนึ่งอาจจะมาจากปัจจัยหรือสิ่งๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งอาจจะมากกว่าหนึ่งปัจจัย จากพนักงานปฏิบัติงานตามคำแนะนำของรุ่นพี่จนกลายเป็นผู้สอนงานช่างที่มีทักษะในการทำงานจนเก่งและสอนได้นั้น ไม่ได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่วันแรกของการรับบทบาท (Role) เป็นพนักงานชั่วคราว และการพัฒนาขึ้นอย่างมีกระบวนการผ่านการกระทำบทบาท (Taking role) ที่ได้รับมาเป็นระยะเวลาหนึ่งปีในการทำงาน โดยที่ระหว่างการดำเนินงานจะมีปฏิสังสรรค์กับสังคมเพื่อสร้างหรือกำหนดบทบาททางสังคม (Social role) ของตนเองขึ้นมาผ่านกระบวนการของการทำงานและกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับเพื่อนร่วมงานทั้งในโรงงานและภายนอกโรงงาน จึงเป็นกระบวนการสร้างตนเองตลอดเวลา และการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์ที่สั่งสมความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด คนที่จะเป็นผู้สอนได้นั้นต้องมีความรู้ในตนเอง (Tacit knowledge) ซึ่งพื้นฐานของช่างผู้สอนงานจะมีการทำงานในลักษณะที่หลากหลาย จึงเป็นกระบวนการสร้างความรู้จากการ

ปฏิบัติที่ทำให้เกิดการสั่งสมเป็นความรู้และทักษะชีวิตจากประสบการณ์ทำงานเริ่มตั้งแต่แรกเริ่มชีวิตการทำงานจริงก่อนเข้ามาสู่การทำงานโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ เนื่องจากความรู้นี้เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ทักษะในการทำงานฝีมือเป็นการจัดการความรู้ซ่อนเร้นจะเน้นไปที่การแบ่งปันความรู้ที่อยู่ในตัวผู้ปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันอันนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่แต่ละคนสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้ต่อไป นอกจากนี้ การสอนงานก่อให้เกิดการถ่ายทอดและเรียนรู้เพื่อจะดึงศักยภาพหรือความรู้ที่อยู่ในอีกบุคคลหนึ่งออกมา

ดังนั้นนอกจากให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคคลแล้ว การให้ความสำคัญกับพฤติกรรมภายในตัวบุคคลและการประเมินผลการปฏิบัติงานยังเป็นสิ่งสำคัญเพราะทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมหรือพยายามดึงสิ่งที่อยู่ในตนเองออกมาเพื่อการทำงานที่ดีขึ้น (Nutraida Charoensuk, 2015, p. 62)

3. ตัวตนความเป็นผู้สอนงานผ่านการกระทำบพาทจากการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ตัวตนความเป็นผู้สอนงานเป็นกระบวนการ (Process) ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันโดยเริ่มตั้งแต่การกระทำ (Act) สิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อแสดงถึงบทบาทของตนเองออกมาตามที่ผู้กระทำมีเจตจำนงให้เป็นไปตามที่คิดคาดการณ์ไว้แล้ว ซึ่งรวมถึงความคาดหวังของคนอื่นๆ ที่มีความหมายต่อการกระทำในพื้นที่นั้นด้วย เป็นกระบวนการต่อเนื่องมาซึ่งความคิดของผู้กระทำในลักษณะของการสะท้อนย้อนคิด (Reflect) ทบทวนกับตัวเองว่าจากการกระทำที่ผ่านมาแล้วเกิดผลในลักษณะต่าง ๆ นั้นผู้กระทำหรือผู้สอนงานเกิดประสบการณ์ บทเรียนหรือจดจำอะไรได้บ้างจึงเป็นสภาวะของการต่อรองกับตนเองที่มีต่อความคาดหวังของตัวเองและความคาดหวังของคนอื่น ๆ ด้วย จึงทำให้เกิดการสรุปเป็นความคิดรวบยอดได้ในเชิงนามธรรมหรือเชิงทฤษฎีขึ้นอย่างเข้าใจตามทักษะและสิ่งที่เคยเรียนรู้มาก่อนหน้าไม่ว่าจะเป็นทักษะพื้นฐานในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ มีลักษณะเฉพาะจากการทำงานในแต่ละแผนกและทักษะการสอนงานจนสามารถจัดลำดับและเรียบเรียงออกมาเป็นแนวคิดอย่างเป็นระบบและขั้นตอนก่อนที่จะนำไปสู่การประยุกต์เพื่อให้เห็นบทบาทและกระทำตามบทบาทขึ้นและประยุกต์ไว้ การสร้างตัวตนผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์แล้วจึงเกิดเป็นวัฏจักรของกระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential learning) ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการเกิดตัวตนตามแนวคิดของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของโคปป์ (Kolb, 1984) ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กระบวนการเกิดตัวตนตามแนวคิดของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Kolb, 1984)

จากแผนภาพจะเห็นว่ากระบวนการสร้างตัวตนตามแนวคิดของการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ได้ถูกพัฒนาขึ้นมาจากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์หรือการกระทำตามบทบาทที่มีกระบวนการสะท้อนคิดกับสิ่งที่กระทำไปพร้อมๆ กัน จนกลายเป็นองค์ความรู้และความเชี่ยวชาญ ซึ่งจะนำประยุกต์และปรับเปลี่ยนการกระทำบทบาทของตนเองได้ตามความคาดหวังของตนเองและบุคคลที่เกี่ยวข้องด้วย

อภิปรายผล

1. กระบวนการสร้างตัวตนความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ ผ่านการกระทำบทบาทจากกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์ นั้น พบว่าพื้นที่การเรียนรู้มีความสำคัญต่อกระบวนการสร้างตัวตนของผู้สอนงานช่างในโรงงานอุตสาหกรรม บทควมวิจัยนี้เป็นงานที่นำเสนอถึงกระบวนการสร้างความเป็นผู้สอนงานที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ที่ผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างตัวตนของผู้สอนงานได้อย่างมีลำดับขั้นตอนจนเป็นผู้สอนงานช่างที่มีความเชี่ยวชาญและสามารถถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ของตนให้กับผู้รับการฝึกงานหรือผู้เรียนเข้าใจจนทำงานซึ่งเป็นการประกอบอาชีพได้ จึงเป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างผู้สอนที่เก่งและมีความสามารถในการ

ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้มาเรียนรู้ได้ ดังที่บลูมเมอร์ (Blummer, 1969, p. 13) กล่าวว่ามนุษย์มีความสามารถในการบ่งชี้ตนเอง ซึ่งเป็นความสามารถในการมีอัตตะ (Self) นั่นคือมนุษย์สามารถเป็นวัตถุแห่งการกระทำของตนเองได้ กล่าวคือ มนุษย์สามารถวางตัวเองบนตำแหน่งของผู้อื่น และมองตนเองหรือกระทำต่อตนเองจากมุมมองของผู้อื่นหรือมีความสามารถในการสวมบทบาทของผู้อื่น (Role taking) และ วิจารณ์ พาณิช (Vicharn Panich, 2015) กล่าวว่า โรงงานอุตสาหกรรมในประเทศไทยแคนาดา คือ วิทยาลัยชุมชน ซึ่งมีความยืดหยุ่นกว่าระบบวิทยาลัย เพราะแคนาดาเป็นประเทศที่เน้นทักษะในการทำงานมากกว่าทักษะวิชาการ ดังนั้นโรงงานอุตสาหกรรมจึงเป็นพื้นที่ฝึกและสร้างผู้สอนงานของประเทศ นอกจากนี้กระบวนการเกิดขึ้นของความเป็นผู้สอนงานของช่างในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ไม่ได้เริ่มต้นจากการเข้ามาทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ แต่เป็นกระบวนการสร้างตัวตนมาจากการเรียนรู้ชีวิตหรือการใช้ชีวิตในแต่ละช่วงวัย โดยมีเป้าหมายของการเรียนรู้และวิธีการที่มีความหลากหลายของรูปแบบการเรียนรู้ที่ดำเนินอยู่ตลอดทุกช่วงของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพิศมัย รัตนโรจน์สกุล จิตติมา เจือไทย และธัญญา รุจิเสถียรทรัพย์ (Pissamai Ratanarojsakul, Jittima Juathai, & Tanya Rujisatiensap, 2017) ที่กล่าวมนุษย์มีการเรียนรู้ที่แตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์ ตามสภาพแวดล้อมของแต่ละคน และกระบวนการเรียนรู้นั้นจะมีการปรับเปลี่ยนสร้างสรรค์เพื่อตอบสนองเป้าหมายที่กำหนดไว้ ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้จึงมีความต่อเนื่อง ในทำนองเดียวกับ สุมาลี สังข์ศรี (Sumalee Sangsri, 2000) และ สุนทร สุนันท์ชัย (Soontorn Sununtchai, 1989) ที่กล่าวถึงการศึกษาดูงานตลอดชีวิตว่าเป็นการศึกษาทั้งหมดของชีวิตมนุษย์ มุ่งพัฒนามนุษย์ให้ปรับตัวเข้ากับ การเปลี่ยนแปลงในโลกปัจจุบันและพัฒนาต่อเนื่องไปให้เต็มศักยภาพของบุคคลแต่ละคน เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากแรงจูงใจที่จะเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจนนำไปสู่จุดเปลี่ยนของการกระทำบทบาทของบุคคล ดังนั้นในพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์จึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพนักงาน เพราะในช่วงของการทำงานเป็นประสบการณ์จริงที่เกิดจากการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ตั้งแต่การเข้ามาเป็นพนักงานชั่วคราว พนักงานประจำ หัวหน้าส่วนงาน และช่างผู้สอนงาน เพราะในทุก ๆ ระดับของการทำงานตามระบบโรงงานอุตสาหกรรมนั้นโรงงานอุตสาหกรรม ในฐานะองค์กรย่อมมีความคาดหวังต่อตัว ผู้ปฏิบัติงานที่ชัดเจน ทำให้เป็นพื้นฐานของการสร้างทักษะและพัฒนาทักษะการทำงานผ่านบทบาทที่ตั้งและขั้นพื้นฐานไปถึงขั้นสูง

2. การสร้างความคาดหวังเกี่ยวกับตนเองจากการปฏิบัติและคิดทบทวนประสบการณ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ที่ผ่านมา และสั่งสมในตนเองจนนำไปสู่การกระทำบทบาทได้ตามความคาดหวังทั้งของตนเองและพัฒนาจนกลายเป็นช่างผู้สอนงานได้อย่างมืออาชีพนั้น ในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ที่ให้ความสำคัญกับการถ่ายทอดความรู้ให้แก่พนักงาน โดยเฉพาะทักษะและความสามารถที่เกิดจากการปฏิบัติของพนักงานหรือประสบการณ์จนเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคลจากฐานสู่รุ่น ดังนั้นนอกจากการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะและความรู้ของบุคคลแล้ว การให้ความสำคัญกับพฤติกรรมภายในตัวบุคคลและการประเมินผลการปฏิบัติงานยังเป็นสิ่งสำคัญเพราะทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมหรือพยายามสิ่งที่อยู่ในตนเองออกมาเพื่อการทำงานที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับณัฐรดา เจริญสุข สุรินทร์ ชุมแก้ว และเกษราภรณ์ สุดตาพต์ (Nutrada Charoensuk, Surin Chumkaew, & Ketsaraporn Suttapong, 2015, p. 62) จึงทำให้ในระยะเวลาที่ผ่านมามีโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์มีการพัฒนาและยกระดับฝีมือของบุคลากรให้มีคุณภาพผ่านกระบวนการถ่ายทอดจากฐานสู่รุ่น หรือที่สอนน้องในการปฏิบัติงานทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ณัฐพล บัวเปลี่ยนสี (Nuttapol Buapliansee, 2014) ว่า ผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมยานยนต์จะมีการพัฒนาพนักงานใหม่ให้มีความพร้อมที่จะเข้าสู่อุตสาหกรรม และยกระดับขีดความสามารถของพนักงานเดิมให้เพิ่มมากขึ้นด้วยการพัฒนาทักษะความสามารถที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน แต่อย่างไรก็ตามการถ่ายทอดความรู้ในของคนกลุ่มนี้ก็ยังเป็นเพียงวงจำกัดในโรงงานอุตสาหกรรมแต่ละประเภทโดยมักทำเป็นการภายใน จึงมีคนจำนวนไม่มากนักที่รับรู้และเห็นถึงคุณค่าของบุคคลผู้ที่มีความรู้ความสามารถและศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้หรือการสอนงาน จากผลการวิจัยจึงทำให้พบว่าบุคลากรในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์จำนวนไม่น้อยที่สามารถถ่ายทอดความรู้และทักษะการทำงานที่เกิดจากประสบการณ์ของตนเองให้แก่ผู้เรียนรู้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ไม่ได้เรียนวิชา

ด้านการสอนมาโดยตรง แต่ทว่ามีการบวกรสร้างขึ้นมาจากประสบการณ์ของตนเองจนเป็นผู้สอนได้ แม้ว่าปัจจุบันความเป็นผู้สอนของคนกลุ่มนี้จะยังอยู่ในวงจำกัดต่างจากผู้สอนในสถานศึกษาหรือที่เรียกว่า “ครู” ก็อาจจะเป็นเพียงความแตกต่างในเชิงทักษะซึ่งคงไม่สำคัญเท่ากับความภาคภูมิใจที่ได้ถ่ายทอดความรู้ความสามารถให้แก่เพื่อนร่วมงาน หรือรุ่นน้องที่มาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติไปด้วยกันจนประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและเป็นพลเมืองที่ดีของสังคมและประเทศชาติ

ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้เป็นงานที่นำเสนอถึงกระบวนการสร้างความเป็นผู้สอนงานที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ที่ผ่านการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างตัวตนของผู้สอนงานได้อย่างมีลำดับขั้นตอน จนเป็นผู้สอนงานที่มีความเชี่ยวชาญและสามารถถ่ายทอดความรู้จากประสบการณ์ของตนเองให้กับผู้รับการฝึกหรือผู้เรียนให้เข้าใจจนทำงานประกอบอาชีพได้ จึงเป็นข้อพิสูจน์ให้เห็นว่ากระบวนการสร้างผู้สอนที่เก่งและมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ตลอดจนทักษะให้แก่ผู้เรียนได้เป็นอย่างดีนั้นย่อมเกิดขึ้นได้ในทุกพื้นที่

การสอนงานในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์นั้นไม่ใช่เรื่องใหม่สำหรับประเทศไทย เพราะในระยະที่ผ่านมารองงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์ชั้นนำหลายแห่งจะมีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลายมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของบุคลากร แต่อาจจะเป็นเพียงวงจำกัดในวงการอุตสาหกรรมแต่ละประเภทเท่านั้น จึงยังมีคนจำนวนไม่น้อยที่รับรู้และเห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรบุคคลที่ผ่านกระบวนการจากภาคประกอบการเหล่านี้ จากผลการวิจัยที่พบว่าบุคลากรที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์น่าจะมีจำนวนไม่น้อยที่สามารถสอนหรือถ่ายทอดความรู้จากตนเองให้แก่ผู้เรียนรู้งานจากระบบที่ซับซ้อนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งที่ไม่เคยเรียนวิชาการสอนมาดังเช่นครูในโรงเรียนโดยทั่วไป แต่บุคคลเหล่านี้มีการสร้างตัวตนขึ้นมาจากประสบการณ์ของตนเองจนเป็นผู้สอนได้ และยังมีกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างตัวตนในแบบที่เป็นตามความคาดหวังมาอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าปัจจุบันความเป็นผู้สอนงานของของช่างกลุ่มนี้จะแคบอยู่ในวงจำกัด มีความแตกต่างจากผู้สอนในสถานศึกษาที่มียกย่องเชิดชูผู้สอนหรือที่เรียกว่า “ครู” ก็เป็นเพียงความแตกต่างในเชิงทักษะ ซึ่งไม่สำคัญเท่ากับความภาคภูมิใจที่ได้เห็นผู้ที่ผ่านการสอนจากตนเองประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและเป็นคนดีอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในทุก ๆ ด้านและมิติของสังคมที่ต้องเคลื่อนไปสู่ประเทศไทย 4.0 จึงเป็นสิ่งที่คุณในสังคมทุกคนต้องมีการคำนึงถึงความเป็นคนที่มีคุณภาพได้อย่างไร ดังนั้นจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทุกคนสามารถสร้างการเรียนรู้ด้วยตัวเองได้ ซึ่งผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะจากงานวิจัย ดังนี้

1. ตามแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่ออาชีพหรือการศึกษาเพื่อมีงานทำและการฝึกทักษะเพื่อให้ผู้เรียนทำงานเป็นมีความสามารถในภาคปฏิบัติควบคู่ไปกับทฤษฎีนั้น มีหลายแห่งที่ใช้โรงงานหรือสถานประกอบการเป็นฐาน ครูในโรงเรียนมีการทำงานร่วมกับครูในโรงงานด้วยทักษะและประสบการณ์ที่แตกต่างกัน จึงเป็นการเติมเต็มที่เกิดประโยชน์กับผู้เรียนในระบบโรงเรียนเป็นสำคัญ ผลสัมฤทธิ์ที่จะเกิดแนวคิดขึ้นจากแนวคิดนี้เป็นเป็นรูปธรรมกับครูในโรงเรียนที่สอนแล้วนักเรียนเข้าใจเองแก้ทำได้ ทำเป็น และมีประสบการณ์ทางตรงในทางปฏิบัติ ส่วนครูในโรงงานนั้นผลที่เกิดเป็นเพียงนามธรรมที่ช่วงหนึ่งเขาเคยเป็นคนสอนหรือ “ครู” ชั่วครั้งชั่วคราว ไม่ได้รับผลประโยชน์ใด ๆ นอกจากความภาคภูมิใจในการเป็นผู้ถ่ายทอด หรือผู้ให้แก่ผู้เรียนหรือนักเรียน

2. ผู้สอนงานควรได้รับการยอมรับในสังคมในด้านของการเรียนรู้เพื่อพัฒนาช่าง มีเส้นทางการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบ เพื่อเป็นการเพิ่มผู้เชี่ยวชาญให้กับวงการการศึกษา เช่น ให้ผู้ว่าจ้างสภาพแรงงานและผู้เชี่ยวชาญในสาขาอาชีพมีบทบาทในการกำหนดมาตรฐานการศึกษา โดยยึดตามทักษะและความสามารถเป็นหลัก กำหนดระยะเวลาตายตัวในการเรียน ซึ่งระบบนี้ทำให้ผู้สอนงานในโรงงานอุตสาหกรรมเกิดการพัฒนาตนเอง ด้วยรู้ว่าตนเองมีความรู้

ความสามารถและทักษะระดับไหนหากจะเปรียบเทียบกับการจัดการศึกษาของประเทศ ที่กำหนดไว้ด้วยระดับของวุฒิการศึกษา โดยเฉพาะประเทศไทยที่ยังมีคนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับวุฒิการศึกษามากกว่าความรู้ความสามารถที่แท้จริงในตัวบุคคล

3. หน่วยงานหลักที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษาสายอาชีพ หรืออุดมศึกษา ควรมีระบบการแนะแนวการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้เสมอมิใช่แต่เฉพาะในชั้นเรียนเพื่อเปิดโลกทัศน์ให้เห็นเส้นทางของการเรียนรู้เพื่อการมีงานทำได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับอาชีวศึกษาควรมีการนำบุคลากรที่มีทักษะและความสามารถสูงทั้งในด้านอุตสาหกรรมประกอบรถยนต์หรืออุตสาหกรรมอื่น ๆ มาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาและยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- Blummer, H. (1969). *Symbolic interactionism: Perspective and methods*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Charon, J. (1985). *Symbolic interaction, an interpretation, an integration* (2nd ed.). Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Colb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2015). *Coaching: Knowledge management*. Retrieved from. <http://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge>
- Naphaphon Hawanond. (2007). *Thruesadi thanrak nai rueang khwam khemkhaeng khong chumchon* [Grounded theory of community strength]. Bangkok: The Thailand Research Foundation. (In Thai)
- Nutrada Charoensuk, Surin Chumkaew, & Ketsaraporn Suttapong. (2015, May–August). Coaching strategy for creating the excellence work performance. *WMS Journal of Management*, 4(2): 60–66. (In Thai)
- Nuttapol Buapliansee. (2014). *Patchai thi mi phon to khwam champen nai kan borihan chatkan khong phuprakopkan utsahakam yan yon nai khet nikhom-utsahakam phaktawan-ok* [Factors Affecting Success of Management of Automotive Industry Entrepreneurs in Eastern Industrial Estate]. Chachoengsao: Faculty of Management Science, Rajsbhat Rajanarindar University. (In Thai)

- Pissamai Ratanarojsakul, Jittima Juathai, & Tanya Rujisatiensap. (2017). *Kan wichai pramoen khrongkan ruam sangsoem kan rianru phuea suk phawa doi khruetakhai khru rangwan somdet chaofa maha chakkri* [The evaluation research projects of learning for health promotion by the teachers network of Princess Maha Chakri Award Foundation]. Bangkok: Princess Maha Chakri Award Foundation. (In Thai)
- Praewphan Bunyaritmontri. (2007). *A training for enhancing coaching efficiency of the firstline supervisor of electronic industries: A case study for Cal-Comp Electronics (Thailand) Public Company Limited* (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand. (In Thai)
- Pravet Wasee (2014). *Kan patirup kansueksa hai pen chut khan ngat prathet thai* [Educational revolution as Thailand lever point]. Bangkok: Quality Learning Foundation. (In Thai)
- Santi Boonpirom. (2014). *Kan borihan chatkan nai hongrian* [Classroom management]. Bangkok: Triple Education. (In Thai)
- Saowapa Wichadee. (2011). Learners' learning styles: The perspectives from the theory of experiential learning. *Executive Journal*, 31(1), 175-180. (In Thai)
- Soontorn Sununtchai. (1989). *Principle and philosophy of life-long education*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)
- Sumalee Sangsri. (2000). *Research report on lifelong learning for Thai society in the 21st century*. Bangkok: Office of the National Education Commission. (In Thai)